

BURSA EKONOMİSİNİN 2002 YILI DEĞERLEMESİ

Pof.Dr. Ali Ceylan
Uludağ Üniversitesi
İ.İ.B.F.Öğretim Üyesi

1.GİRİŞ

Dünya ekonomisi,2001 yılında olduğu gibi 2002 yılında da büyüme sancuları çekmektedir. ABD ekonomisindeki hızlı yavaşlama ,Euro alanındaki durgunluk ve Japon ekonomisinin durgunluktan çıkamaması devam etmektedir. Buna karşılık, Çin büyümeye devam etmektedir. Kredi maliyetlerindeki düşüşe rağmen, dünya ekonomisi durgunluk sürecini devam ettirmektedir.

Bilindiği gibi,dünya ekonomisindeki krizden daha şiddetli bir kriz, Türk ekonomisini etkilemektedir. Buna rağmen, 2001 yılı,2002 yılına göre,ekonominin büyümeye geçtiği bir yıl olarak gözlenmektedir. IMF ile yapılan anlaşmalar gereği olarak,krizden çıkış yolları aranmaktadır. IMF ile yapılan anlaşmaya uyulduğu sürece,ekonomik büyümenin devam edeceği söylenebilir.

Bursa'daki 250 şirket sıralamasında ,tekstil ve konfeksiyon sektöründe faaliyet gösteren şirket sayısı 102, oran olarak %40.8'dir. Bir önceki yıla göre,şirket sayısı %2 oranında artmıştır. Bursa'daki 2002 araştırma sonuçlarını şirket sayısı açısından değerlendirdiğimizde ikinci sektör konumunda otomotiv ana ve yan sanayi görünmektedir. 2001 yılında 40 olan şirket sayısı %22,5 artış göstererek 49'a yükselmiştir. Verilere baktığımızda, otomotiv ana ve yan sanayi sektörü 2002 yılında iyi bir dönem geçirmiştir. Otomotiv ana ve yan sanayinin önümüzdeki yıllarda daha da gelişeceği söylenebilir.

Şirket sayısına göre üçüncü sektör; gıda, tarım ve hayvancılıktır. 2001 yılında 28 olan şirket sayısı, 2002 yılında 29 olmuştur

Diğer önemli bir sektör olan makine ve metal de ise, 1999 yılından beri azalmakta olan şirket sayısı 2002'de de azalarak 15' e gerilemiştir.

Bursa' da araştırma kapsamına giren 4 sektörün toplam istihdam içerisindeki payları aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1: Sektörlerin istihdam içerisindeki payları

Sektörler/Yıllar	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tekstil ve Konfeksiyon	46%	48%	37%	45%	52%	49%
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	19%	24%	28%	28%	29%	26%
Gıda, Tarım ve Hayvancılık	8%	7%	11%	9%	9%	9%
Makine ve Metal	9%	7%	11%	9%	10%	6%

Tabloda görüldüğü gibi, 2002 yılında, sektörlerin istihdam içerisindeki payları azalmıştır.

2. BURSA'DAKİ 250 BÜYÜK FİRMANIN BAŞLICA FİNANSAL SORUNLARI

Bursa'da faaliyet gösteren en büyük 250 firmanın oranlar aracılığıyla değerlendirilmesi yapılırken, son beş yılın birbirleriyle karşılaştırılması da yapılmıştır.

2002 yılında, 2001 yılının aksine, şirketlerin öz sermayelerinde ve net aktiflerinde artış gözlenmiştir.

Tablo: Şirketlerin 2001 yılına göre, \$ bazlı olarak, öz sermayelerindeki artış

Tekstil ve Konfeksiyon	60%
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	44%
Gıda, Tarım ve Hayvancılık	1%
Makine ve Metal	12%

Tablo: Şirketlerin 2001 yılına göre, \$ bazlı olarak, net aktiflerindeki artış

Tekstil ve Konfeksiyon	25%
Otomotiv Ana ve Yan Sanayi	33%
Gıda, Tarım ve Hayvancılık	-1%
Makine ve Metal	0,05%

Tablolardan da görüldüğü gibi, özellikle tekstil ve konfeksiyon ile, otomotiv ana ve yan sanayi sektörlerinde öz sermaye artışı ve net aktiflerdeki artışlar dikkat çekicidir. Söz konusu artışlar bu sektörlerin geleceği açısından olumludur. Söz konusu artışları, gelecekte ortaya çıkacak krizlere karşı sigorta olarak düşünmek gerekir.

2.1.ÖZSERMAYE/NET AKTİFLER ORANI

Bu oran, işletmelerin net aktiflerini ne oranda öz sermaye ile finanse ettiklerini göstermektedir.

Beş sektördeki, 6 yıla ait oranlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 2 : Öz Sermaye / Net Aktifler Oranı

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	43%	40%	52%	46%	41%	30%
1998	42%	37%	48%	49%	33%	44%
1999	36%	28%	49%	40%	33%	27%
2000	39%	27%	49%	52%	28%	49%
2001	36%	24%	44%	47%	41%	41%
2002	45%	31%	47%	52%	43%	50%

Tablodan görüleceği gibi, 2001 yılında %36 olan 250 firmanın ortalama öz sermayeleri, 2002 yılında %45'e yükselmiştir. Makine-metal sektörü %52 ile en yüksek orana sahiptir. 2001 yılında krizlere kaşı ayakta kalan şirketler, 2002 yılında öz sermaye ve net aktiflerini arttırarak güçlenmişlerdir. Bu durum şirketlerin geleceği açısından olumludur.

2.2.NET AKTİF DEVİR HIZI ORANI (SATIŞLAR/NET VARLIKLAR)

Net aktif devir hızı, net aktiflerin bir yılda kaç defa paraya dönüştüğünü gösterir. Bu oran ne kadar yüksek çıkarsa, varlıkların o kadar etkin kullanıldığı söylenebilir.

Oranlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3 : Net Aktif Devir Hızı Oranı

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	1,46	1,40	1,92	1,05	1,50	1,29
1998	1,32	0,33	1,95	1,77	1,39	2,32
1999	1,38	0,97	2,08	0,99	1,05	1,18
2000	1,28	0,89	1,89	1,06	1,21	0,95
2001	1,27	1,05	1,61	0,95	1,38	1,19
2002	1,46	1,09	1,55	0,97	1,73	1,04

Beş yıldan beri düşmekte olan oranın, 2002 yılında arttığını görmekteyiz. Ayrıca ,otomotiv ana ve yan sanayi ile gıda, tarım ve hayvancılık sektörlerinin tüm sektörlerin net aktif devir hızlarının sektör ortalaması olan 1,46 rakamının üstündedir. (Otomotiv ve elektrik sektörlerinin oranlarındaki azalış, satışlardaki artış ile net aktiflerdeki artışların farklılığından kaynaklanabilir.) 2001 yılında olduğu gibi, makine ve tekstil sektörlerinin satış açısından ciddi sorunlarla karşı karşıya oldukları görülmektedir. Halen makine sektörünün varlıklarını yılda bir kez bile paraya dönüştüremediği görülmektedir.

2.3.ÖZ KAYNAK DEVİR HIZI (SATIŞLAR/ÖZ SERMAYE)

Öz kaynak devir hızı, işletmelerin öz kaynaklarını ne kadar etkin kullandıklarını gösteren bir orandır. Oranlar aşağıdaki gibidir.

Tablo 4 : Öz kaynak Devir Hızları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	3,37	3,79	3,69	2,29	3,69	4,30
1998	3,16	2,49	4,09	2,39	4,15	2,70
1999	3,83	3,42	4,37	2,46	3,13	4,20
2000	3,26	3,22	3,80	2,02	4,33	1,94
2001	3,54	4,28	3,70	2,04	3,40	2,91
2002	3,74	3,49	3,28	1,84	4,02	2,07

Gıda sektörü dışında, diğer sektörler, tüm sektörlerin öz kaynak devir hızı ortalaması olan 3,74' ün altında kalmıştır. Yine, gıda sektörü dışında, diğer sektörlerin oranlarında düşüş gözlenmektedir. Bu düşüş, kriz sonrasında firmaların öz kaynak artırımına gitmesinden kaynaklanabilir. Bir başka neden,krizin devam etmesi nedeniyle satışların istenen seviyeye çıkarılamamasıdır.

2.4.KARLILIK ORANLARI (ZARAR/KAR)

Bilindiği gibi,karlılık oranları, işletmelerin başarılarının en son göstergesidir. Oranda geçmiş yıllara göre ciddi bir azalma vardır. Oranlar aşağıdaki gibidir:

Yıllar	Zarar/kar oranı
1997	1%
1998	31%
1999	51%
2000	22%
2001	49%

2002	18%
------	-----

2002 yılında kar eden firma sayısı %4.1 artarken, zarar eden firma sayısı %14,3 azalmıştır. Bu da oranın yani zararın kar içindeki payının %18' e düşmesine neden olmaktadır. Kar edemeyen firmaların yaşam şansının azaldığını göz önünde bulundurursak, firmaların ya satışlarını arttırarak veya maliyetleri düşürerek veya her ikisini birden yaparak karlılıklarını arttırmaları gerekmektedir.

İşletmelerin dolar açısından satışlarının 2001 ve 2002 yılları karşılaştırıldığında beş sektörde de artış gerçekleşmiştir.

Bu çalışmada Bursa' da ki 250 firma ile ilgili üç karlılık oranı hesaplanmıştır. Bu oranlar şunlardır:

1. Satışların karlılığı (Vergi öncesi kar/satışlar)
2. Öz sermaye karlılığı (V.Ö.K./Öz sermaye)
3. Aktif Karlılığı (V.Ö.K/Toplam aktifler)

2.5.SATIŞLARIN KARLILIĞI (V.Ö.K. / SATIŞLAR)

Satışların karlılığı, bir işletmenin vergi öncesi karının satışlara bölünmesi ile bulunur. Bu oran işletmenin satışları üzerinden vergi öncesi ne kadar kar elde ettiğini gösterir. Oranlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 5 : Satışlar Üzerinden Karlılık Oranları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	8,3%	3,9%	13,1%	10,8%	7,3%	12,6%
1998	4,4%	0,2%	6,4%	7,6%	4,4%	6,2%
1999	2,8%	0,5%	5,4%	0,2%	4,8%	0,3%
2000	6,3%	1,0%	12,0%	1,0%	3,0%	3,0%
2001	3,7%	1,6%	9,7%	2,9%	1,1%	1,8%
2002	5,7%	3,6%	6,0%	4,5%	3,9%	8,7%

Tablo incelendiğinde, otomotiv sektörü hariç, diğer sektörlerde 2001 yılına göre artış görülmektedir. Fakat bu oranlar otomotiv ve elektrik sektörleri dışında, tüm sektörler ortalamasının altında kalmaktadır. Otomotiv sektörünün satışların karlılığı oranındaki düşüş vergi öncesi karındaki azalıştan kaynaklanmaktadır. Buna rağmen, 2002 yılının 2001 yılına göre çok iyi bir yıl olduğu görülebilir.

2.6.ÖZ SERMAYE KARLILIĞI (V.Ö.K. / ÖZ SERMAYE)

Öz sermaye karlılığı, vergi öncesi karın öz sermayeye oranlanması ile bulunur. Oranlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 6 : Öz sermaye Karlılık Oranları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	28,0%	13,8%	48,6%	24,9%	26,6%	54,3%
1998	14,0%	5,0%	26,3%	18,2%	18,6%	31,7%
1999	10,7%	1,9%	23,3%	0,5%	15,1%	1,3%
2000	20,0%	3,0%	46,0%	3,0%	12,0%	6,0%
2001	13,0%	7,4%	36,0%	6,0%	4,0%	5,0%
2002	14,1%	12,6%	19,7%	8,3%	15,6%	18,1%

Öz sermaye karlılık oranları,satışlar üzerinden karlılık oranlarıyla paralellik göstermektedir.

2.7.AKTİF KARLILIĞI (V.Ö.K. / TOPLAM AKTİFLER)

Aktif karlılığı, işletmelerin toplam aktifleri üzerinden elde ettikleri kar oranını gösterir. Bu oran, vergi öncesi karın toplam aktiflere bölünmesi ile hesaplanır. Oranlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 7 : Aktif Karlılık Oranları

Yıllar	250 Firma Ort.	Tekstil	Otomotiv	Makine	Gıda	Elektrik
1997	12,2%	5,5%	25,2%	11,4%	11,0%	16,3%
1998	5,8%	0,1%	12,6%	8,9%	6,0%	14,4%
1999	3,8%	0,5%	11,3%	0,2%	5,0%	0,3%
2000	11,0%	1,0%	23,0%	1,0%	3,0%	3,0%
2001	4,7%	1,6%	16,0%	2,8%	1,6%	2,1%
2002	7,7%	3,9%	9,3%	4,3%	6,7%	9,1%

Bu oranda, diğer karlılık oranlarıyla paralellik göstermektedir.

3. SONUÇ

Araştırma ile ilgili olarak altı yıllık verilere baktığımızda, 1997 yılından beri düşüşte olan oranların, 2002 yılında yükselme eğiliminde olduğunu görüyoruz. 2001 yılında büyük krizler atlatan ve ayakta kalma mücadelesi veren firmaların, 2002 yılında mücadeleyi kazandıklarını ve iyileşme aşamasında olduklarını görüyoruz. Özellikle kriz sonrasında, firmalar, öz sermaye ve net aktif toplamalarını arttırma yoluna gitmişlerdir. Bu yüzden, bazı sektörlerde karlılık oranları düşük çıkmıştır. Firmalar doğal olarak kriz sonrasında mali yapılarını güçlendirmek istemişlerdir.

Dünyada ve Türkiye’de 2002 yılında yaşanan politik ve ekonomik olaylar, piyasalara yansımış ve firmaları olumsuz yönde etkilemiştir.

Buna rağmen Bursa’daki firmaların çok olumlu bir performans çizdikleri görülmektedir.

Bursa’ daki bütün sektörler için yapılacak en önemli çalışma, ihracata yönelmektir. Diğer bir önlem, araştırma-geliştirme çalışmalarına önem vermek ve maliyetleri düşürmektir. Ayrıca uluslar arası rekabetin arttığı bu dönemde diğer bir konu markalaşmadır. Özellikle tekstil sektöründe markalaşma çalışmalarının artması gerekmektedir.

IMF politikalarının ciddi bir şekilde uygulanması,Hükümetin kararlı tutumu ile, gelecek yıllarda Bursa sanayinin çok daha iyi bir grafik çizebileceği söylenebilir.

